

■ ■ ■ ІНСТИТУЦІЙНІ ПРОБЛЕМИ ЕКОНОМІКИ, ФІНАНСІВ,
МЕНЕДЖМЕНТУ ТА ПРАВА

УДК 342.4:174.4

**КОНСТИТУЦІЙНІ ЗАСАДИ
КОРПОРАТИВНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ
ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ ©**

Д.В. КОВАЛЬОВ,
асистент кафедри права,
Вінницький національний
аграрний університет
(м. Вінниця)

У статті розглядається походження та сутність поняття корпоративної соціальної відповідальності бізнесу, взаємозв'язок практики корпоративної соціальної відповідальності з принципами соціальної держави, проголошеної статтею 1 Конституції України, конституційно-правові засади соціальної державної політики та засади корпоративної соціальної відповідальності як добровільної свідомої ініціативи бізнесу. На основі аналізу конституційно-правових норм зроблено висновок, що українське законодавство закріплює європейську модель корпоративної соціальної відповідальності, де саме держава орієнтує бізнес на прояв соціальних ініціатив, і де законодавчо встановлені обов'язкове соціальне страхування, пенсійне забезпечення, природоохоронна діяльність підприємств, податкові пільги і заохочення для підтримки захисту довкілля. Держава за рахунок податків має реалізовувати соціальні програми та заохочувати заходи корпоративної соціальної відповідальності українського бізнесу. У XXI ст. корпоративна соціальна відповідальність повинна стати необхідною умовою реалізації концепції “сталого розвитку” всього людства.

Ключові слова: соціальна відповідальність людини, корпоративна соціальна відповідальність, бізнес, соціальна держава, Конституція України, конституційно-правові норми, концепція “сталого розвитку”.

Літ. 11.

Постановка проблеми. Розвиток українського бізнесу, інтеграція України в європейську та світову економічну систему ставить перед українським бізнесом нові питання, одне з яких пов'язане з корпоративною соціальною відповідальністю.

У широкому розумінні “корпоративна соціальна відповідальність” (КСВ) (англ. Corporate Social Responsibility) – це ведення бізнесу з урахуванням потреб власного персоналу, місцевих громад і довкілля. Не існує єдиного трактування КСВ, оскільки по суті соціальна відповідальність бізнесу не є врегульованим списком правил та приписів. КСВ – це концепція ведення бізнесу, добровільна ініціатива, що має за мету позитивний вплив на певні суспільні групи та сфери життя для забезпечення сталого розвитку всього людства. Сучасна компанія розуміє свою відповідальність перед суспільством і прагне стати компанією з “людяним обличчям”. Таким чином, для України є актуальною проблема дослідження правових засад КСВ.

© Д.В. КОВАЛЬОВ, 2017

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Термін “корпоративна соціальна відповідальність” вперше згадується в 1953 р. у книзі американського економіста Г. Боуена “Соціальна відповідальність бізнесмена”[1, с. 132]. На його думку, обов’язком бізнесмена є прийняття таких рішень або дотримання такої лінії поведінки, які відповідають цілям та цінностям суспільства, в якому він знаходиться.

Далі термін КСВ зустрічається в так званій “теорії корпоративного егоїзму”, опублікованій в “New York Times” у 1971 р. американським економістом, нобелівським лауреатом М. Фридманом. Він стверджував: “Існує одна й тільки одна соціальна відповідальність бізнесу – використовувати свої ресурси та займатися діяльністю, спрямованою на збереження прибутку, за умови, що він дотримується правил гри, тобто бере участь у відкритій вільній конкуренції без обману та шахрайства”[2].

Широко вживатися у міжнародній практиці термін КСВ почав лише у 1980-х роках, хоча про етичне ведення бізнесу науковці та практики почали говорити ще з другої половини XIX ст. Наприклад, Макс Вебер у своїй праці “Протестантська етика і дух капіталізму”, виданій у 1905 р., показує вплив релігійно-етичних установок на характер і спосіб здійснення економічної діяльності, на формування таких рис особистості, як працелюбність, ощадливість, чесність, активність[3, с. 179]. За М. Вебером соціальні дії людей завжди орієнтовані на цілі та цінності. Релігійна етика, задаючи ціннісну планку для дій людей, раціоналізує економічну діяльність, упорядковує її, підпорядковуючи загальноприйнятими нормам і цілям. “Зайві багатства – це священний тягар, який накладає на свого володаря борг розпорядитися ним протягом свого життя так, щоб ці багатства пішли на користь суспільству”, – говорив Ендрю Карнегі, американський мультимільйонер, найбагатша людина світу на початку XX ст.[4].

Один з найзаможніших людей сучасності та надзвичайно активний діяч у сфері КСВ Білл Гейтс вважає: “Величезне багатство йде поряд з великою відповідальністю, зобов’язаннями поділитися з суспільством і забезпечити найкращий розподіл цього багатства тим, хто його потребує”[4]. Ці ідеї аж ніяк не нові – 2000 років тому подібна думка була висловлена Ісусом Христом: “Кому багато дано, багато від нього й вимагатимуть; а кому повірено багато, від того більше зажадають” (Лк. 12.48). Ця теза сьогодні є одним з постулатів соціальної доктрини християнства.

Дослідження в галузі корпоративної соціальної відповідальності здійснюються світовими та вітчизняними вченими у напрямку вивчення та узагальнення ділової практики ведення бізнесу. Систематизацію розвитку КСВ запропонував один з провідних теоретиків, професор менеджменту університету Джорджії А. Керолл [1, с. 132].

Великий внесок у розвиток різних концепцій КСВ внесли Дж. Гелбрейт, К. Годпастер, Дж. Метьюз-мол., С. Вартик, Ф. Кохрен, Д. Вуд, В. Фредерік, Ф. Котлер та інші. Важливою альтернативною темою, що вплинула на розвиток концепції КСВ, є “концепція зацікавлених сторін” (стейкхолдерів), започаткована монографією професора Вірджинського університету (США) Е. Фрімена “Стратегічне управління: роль зацікавлених сторін” (1984 р.). Концепції корпоративного громадянства і корпоративної стійкості змінили напрямок та зміст досліджень. В розвиток концепції “сталого розвитку”, спочатку в галузі екології, а згодом – в галузі економіки та менеджменту, значний внесок зробили Дж. Елкінгтон,

М. Ван Марревік, Р. Штойер та інші. Сама ж концепція сталого розвитку була започаткована в 1987 р. у доповіді “Наше спільне майбутнє”, підготовленій Всесвітньою комісією ООН з навколишнього середовища і розвитку під керівництвом Г. Х. Брутланд. В цій доповіді сталий розвиток визначено як такий, “що задовольняє потреби нинішнього покоління і не ставить під загрозу можливості наступних поколінь задовольняти свої потреби”[5].

В Російській Федерації можна виділити монографії С. Перегудова та І. Семененко, С. Туркіна, М. Лучко, Ю. Благова, дослідження А. Михайлової, М. Ківаріної, Н. Кузнецової та Є. Маслової, присвячені аналізу світового досвіду та особливостям впровадження КСВ у діяльність російських компаній.

В Україні результатом вивчення практики КСВ став підручник, виданий у 2009 р. Університетом банківської справи НБУ за редакцією Т. Смовженко, А. Кузнецової. Дослідженнями різних напрямів корпоративної соціальної відповідальності в Україні займаються О. Гирик, О. Денис, О. Дубовик, І. Жеребило, А. Зінченко, Н. Реверчук, М. Саприкіна, Р. Семів, З. Скринник, К. Телюк, Н. Капустина, І. Ворончак, О. Прогнімак, О. Іщенко, С. Ковальчук, К. Левчук, Т. Оверковська та інші.

Формулювання цілей статті. Дослідження корпоративної соціальної відповідальності здійснюються, головним чином, в галузі економічних наук, зокрема, менеджменту. Метою даної статті є визначення правових засад явища КСВ в Україні.

Оскільки провідною галуззю права України, яка регулює найважливіші суспільні відносини, що виникають і діють в процесі здійснення влади народом України, в тому числі й відносини реалізації прав і свобод людини і громадянина, є конституційне право, завданням даної статті є дослідження конституційних засад корпоративної соціальної відповідальності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Україна проголошена соціальною державою, в якій людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпека визнаються найвищою соціальною цінністю (ч. 1 ст. 3 Конституції України). Держава для людини, а не навпаки – такий зміст багатьох конституційних норм, що визначають засади політики держави у соціальній сфері, забезпечують соціальну спрямованість економіки. Важливою ознакою соціальної держави є врахування інтересів усіх соціальних груп і прошарків населення, зміцнення на цій основі соціальної злагоди та єдності українського народу. Таким чином, мета і завдання державної соціальної політики збігаються з інтересами найбільш свідомої частини українського бізнесу, добровільні ініціативи якого у сфері КСВ активно підтримуються й заохочуються.

Конституційно-правові норми – це встановлені чи санкціоновані державою правила, що визначають поведінку учасників конституційно-правових відносин. Конституційно-правові норми характеризуються загальними рисами, притаманними всім іншим видам правових норм. Разом з тим вони мають ряд специфічних якостей і ознак.

Найважливішою ознакою конституційно-правових норм є їх особлива вага і значення в системі національного права України, оскільки ці норми регламентують найважливіші суспільні відносини, зокрема, відносини народовладдя. Це забезпечує домінування конституційних норм, їх вплив на правові норми та правові відносини інших галузей права. Тому, наприклад, регулюючи на рівні Конституції України

відносини власності та соціальної відповідальності бізнесу, конституційно-правові норми є визначальними для інших галузей права – цивільного, трудового, господарського тощо.

Конституційно-правовим нормам властивий політичний характер, оскільки предметом правового регулювання галузі конституційного права є державно-владні політичні відносини, що виникають і здійснюються у сфері функціонування держави при реалізації українським народом свого суверенітету – природного права бути верховним і повновладним на своїй території. Таким чином, норми Конституції України визначають засади соціальної політики держави, ефективного проведення якої є одним з важливих чинників забезпечення національної безпеки України.

Значна частина конституційно-правових норм має загально регулятивний характер (норми-принципи, норми-декларації, норми-дефініції, норми-програми тощо). Зокрема, багато таких установчих норм загально регулятивного характеру містяться в Преамбулі та розділі I Конституції України. Ці норми характеризуються також особливим механізмом реалізації: внаслідок їх дії виникають не конкретні, а загальні правові відносини.

Проаналізувавши зміст конституційно-правових норм, можна впевнено стверджувати, що основні засади корпоративної соціальної відповідальності закріплені в Основному Законі України. Так, преамбула Конституції вказує на:

- необхідність зміцнення громадянської злагоди на землі України;
- прагнення розвивати і зміцнювати демократичну, соціальну, правову державу;
- відповідальність Верховної Ради України, що виражає суверенну волю народу, перед Богом, власною совістю, попередніми, нинішнім та майбутніми поколіннями.

Хоча преамбула й не містить вказівок на конкретну форму поведінки, вона має істотне значення для тлумачення всього тексту Конституції України [6, с. 25]. Преамбула доповнює основні розділи Конституції України новими істотно важливими елементами. Тому преамбула має важливе значення для тлумачення всієї системи відносин конституційного ладу України.

Стаття 1 Конституції проголошує Україну соціальною державою. Поняття “соціальна держава” в науці конституційного права розглядається як конституційна ознака держави Україна і як принцип конституційного ладу України, що на думку більшості українських вчених-конституціоналістів опосередковує державний і суспільний лад.

Саме поняття “соціальна держава” з’являється в науковій літературі в середині XIX ст. у працях німецьких учених під впливом філософії Г. Гегеля. Вважається, що автором терміну та ідеї соціальної держави є німецький філософ, правознавець, історик та економіст Лоренц фон Штайн у своїй роботі “Соціалізм і комунізм у сучасній Франції” (1842 р.). На його думку, соціальна держава повинна:

1. підтримувати рівність у правах для різних суспільних класів, окремих індивідів;
2. сприяти суспільному, зокрема економічному, прогресу.

Теорія і практика соціальної держави є відносно новим явищем. Поняття “соціальна держава” з’явилося у конституціях ряду європейських країн (ФРН, Франція, Італія тощо) переважно після Другої світової війни. Так, статті 20 та 28

Основного Закону ФРН від 23 травня 1949 р. вперше у конституційній практиці закріпили поняття “соціальна держава” та “соціальна правова держава”. Конституція Італійської республіки, наприклад, хоча й прямо не визначала державу соціальною, у ст. 3 проголошувала: “Завдання Республіки – усунути перешкоди економічного та соціального порядку, які, фактично обмежуючи свободу й рівність громадян, заважають повному розвитку людської особистості та ефективній участі всіх трудящих у політичній, економічній та соціальній організації країни” [7].

На думку сучасних українських вчених О. Петришина, С. Погребняка, В. Смородинського та інших, основними ознаками соціальної держави є:

1) проголошення людини найвищою соціальною цінністю. Це положення детально розвинуто у ст. 3 Конституції України;

2) специфічна спрямованість гуманітарної політики держави на забезпечення соціальних прав (прав другого покоління), тобто прав людини на соціальне і медичне забезпечення, працю, відпочинок, житло, освіту, достатній життєвий рівень тощо. Разом з тим обсяг, в якому держава може гарантувати ці права, залежить від її соціально-економічних можливостей;

3) принципи солідарності, соціальної відповідальності, соціальної справедливості та субсидіарності. Так, солідарність і соціальна відповідальність обумовлюють обов’язки як всього суспільства щодо кожного індивіда, так і обов’язки кожної людини щодо суспільства в цілому. Соціальна справедливість дозволяє фізичним та юридичним особам при розподілі суспільних благ одержувати те, на що вони мають право. Відповідно до принципу субсидіарності втручання держави потрібне лише в тому разі, якщо суспільне саморегулювання не задовольняє вимог соціальної справедливості, особа не здатна самостійно забезпечити собі гідний рівень життя;

4) забезпечення перерозподілу суспільних благ між соціальними групами. Цей перерозподіл, спрямований на попередження значної соціальної нерівності, дозволяє забезпечити всім членам суспільства гідний рівень життя;

5) існування соціальних обов’язків держави щодо своїх громадян, які включають три складові:

а) обов’язок політики соціального забезпечення, яка спрямована на підтримання рівня доходів тих членів суспільства, які потребують допомоги;

б) обов’язок політики соціального страхування, що передбачає розподіл ризиків між усіма членами суспільства, сплату внесків і надання допомоги при настанні страхового випадку;

в) обов’язок політики забезпечення соціального миру та злагоди, яка має на меті створення в суспільстві найбільш сприятливого соціального клімату, улагоджування соціальних конфліктів, передбачає активне використання ідеї соціального партнерства в стосунках між працівниками та роботодавцями за посередництвом держави.

Виконання цих обов’язків передбачає наявність розвинутого соціального законодавства.

Отже, соціальна держава – це держава, яка визнає людину найвищою соціальною цінністю. З метою забезпечення кожному гідного рівня життя та інших соціальних прав вона здійснює перерозподіл суспільних благ відповідно до принципів соціальної справедливості, солідарності та субсидіарності [8, с. 298].

Поняття та ознаки соціальної держави детально розроблені у світовій та вітчизняній науковій літературі. Проте стаття 1 Конституції України не дає визначення соціальної держави. Законодавче закріплення ознак України як соціальної держави міститься в Рішенні Конституційного Суду № 3-рп/2012 від 25.01.2012 [9]. Згідно з п. 2.1. вказаного Рішення Україна як соціальна держава визнає людину найвищою соціальною цінністю, розподіляє суспільне багатство згідно з принципом соціальної справедливості та піклується про зміцнення громадянської злагоди у суспільстві.

Основними завданнями соціальної держави є створення умов для реалізації соціальних, культурних та економічних прав людини, сприяння самостійності і відповідальності кожної особи за свої дії, надання соціальної допомоги тим громадянам, які з незалежних від них обставин не можуть забезпечити достатній рівень життя для себе і своєї сім'ї.

Згідно з Конституцією України держава забезпечує соціальну спрямованість економіки (частина четверта статті 13), що є основою для реалізації соціальних прав громадян, зокрема на соціальний захист та достатній життєвий рівень. Відповідно до Конституції України “кожен має право на достатній життєвий рівень для себе і своєї сім'ї, що включає достатнє харчування, одяг, житло” (ст. 48). “Пенсії, інші види соціальних виплат та допомоги, що є основним джерелом існування, мають забезпечувати рівень життя, не нижчий від прожиткового мінімуму, встановленого законом” (частина третя ст. 46). Положення цих статей Основного Закону України конкретизують конституційне визначення України як соціальної держави, що передбачає участь суспільства в утриманні тих осіб, які через непрацездатність або з інших незалежних від них причин не мають достатніх засобів для існування.

У Рішенні від 26 грудня 2011 року № 20-рп/2011 Конституційний Суд України зазначив, що розміри соціальних виплат залежать від соціально-економічних можливостей держави.

Таким чином, однією з ознак України як соціальної держави є забезпечення загальносуспільних потреб у сфері соціального захисту за рахунок коштів Державного бюджету України виходячи з фінансових можливостей держави. Вона зобов'язана справедливо і неупереджено розподіляти суспільне багатство між громадянами і територіальними громадами та прагнути до збалансованості бюджету України. При цьому рівень державних гарантій права на соціальний захист має відповідати Конституції України, а мета і засоби зміни механізму нарахування соціальних виплат та допомоги – принципам пропорційності і справедливості.

Практична реалізація конституційних прав і свобод забезпечується спеціальним механізмом та гарантіями. Гарантії основних прав і свобод людини і громадянина становлять систему норм, принципів, умов і вимог, які забезпечують в сукупності додержання прав, свобод і законних інтересів особи. Систему гарантій прав і свобод людини і громадянина в цілому поділяють на дві категорії:

1. Загальні гарантії, якими охоплюється вся сукупність об'єктивних і суб'єктивних факторів, спрямованих на практичну реалізацію громадянами прав і свобод, їх можна класифікувати на економічні, політичні та організаційні;
2. Спеціальні (юридичні) гарантії – правові засоби та способи, за допомогою яких реалізуються, охороняються й захищаються права і свободи громадян.

Для забезпечення та реалізації положень про Україну як соціальну державу безпосереднє значення мають економічні гарантії – спосіб виробництва, економічна система суспільства. Саме вона має забезпечувати неухильне зростання

продуктивних сил на основі рівноправності й захисту всіх форм власності на засоби виробництва, соціально-орієнтованої ринкової економіки, свободи підприємницької діяльності тощо.

Але не секрет, що українська економіка за роки незалежності не досягла європейського рівня розвитку внаслідок ряду об'єктивних та суб'єктивних факторів. Це, зокрема, світові економічні кризи, що безпосередньо вплинули на нашу державу, політичні процеси революційних змін влади, перерозподіли власності, а в останні роки – воєнні дії на Сході. Тому для забезпечення економічних гарантій прав і свобод людини й громадянина, виходячи з принципів проголошеної статтею 1 Конституції України соціальної держави, Україна повинна заохочувати й всіляко сприяти розвитку корпоративної соціальної відповідальності.

Принципове значення для характеристики конституційних засад корпоративної соціальної відповідальності в Україні має положення ч. 3 ст. 13 Конституції України: “Власність зобов’язує. Власність не повинна використовуватись на шкоду людині і суспільству”. Власник повинен використовувати свою власність не лише в своїх інтересах, а й поважати інтереси інших людей та всього суспільства. У такій редакції конституційна норма “власність зобов’язує” не лише покладає на власника обов’язки, а й орієнтовно вказує на його зобов’язання у сфері соціальної відповідальності.

Світова практика виробила такі сфери прояву КСВ:

1. Ділова практика щодо власного персоналу – підвищення рівня якості трудового життя працівників;
2. Впровадження та поширення чесних ділових стосунків на ринку;
3. Розбудова позитивних відносин підприємства з громадою;
4. Заходи КСВ, що стосуються охорони та збереження довкілля.

Конституційні норми створюють правове поле для розвитку соціальної відповідальності бізнесу у цих сферах. Так, наприклад, ст. 43 Конституції України встановлює право кожного на належні, безпечні і здорові умови праці, на заробітну плату, не нижчу від визначеної законом та на своєчасне її одержання, гарантує громадянам захист від незаконного звільнення. Визначальними у сфері соціальної відповідальності роботодавця перед працівниками є також положення статей 45 і 46 Конституції України. Ст. 16 визначає забезпечення екологічної безпеки і підтримання екологічної рівноваги на території України, збереження генофонду Українського народу обов’язком держави. Ст. 50 встановлює право кожного на безпечне для життя і здоров’я довкілля та на відшкодування завданої порушенням цього права шкоди.

Висновки. Аналіз конституційних норм дає можливість зробити висновок, що українське законодавство закріплює європейську модель КСВ, де саме держава орієнтує бізнес на прояв соціальних ініціатив і де законодавчо встановлені обов’язкове медичне страхування, пенсійне забезпечення, природоохоронна діяльність підприємств, податкові пільги і заохочення для підтримки захисту довкілля. Держава за рахунок податків реалізує соціальні програми. Бізнес більше зосереджений на веденні основної діяльності у соціально відповідальний спосіб, доповнений інвестуванням у громади.

Але для забезпечення ефективної соціальної політики, коли держава внаслідок негативних кризових явищ в економіці не може забезпечити достатній рівень економічних гарантій прав і свобод людини і громадянина й тим самим у повній мірі

реалізувати принципи соціальної держави, вкрай необхідною є державна політика сприяння розвитку КСВ як добровільної свідомої ініціативи бізнесу. Конституційно-правове поле України має для цього всі необхідні засади та надає такі можливості.

Корпоративна соціальна відповідальність у ХХІ ст. повинна стати необхідною умовою реалізації “концепції сталого розвитку” людства, коли на зміну “людині розумній”, за словами німецького філософа Г. Йонаса, має прийти “людина відповідальна” [10, с. 152]. Власне, на думку А. де Сент-Екзюпері, “бути людиною – це й означає відчувати, що ти відповідальний за все. Згоряти від сорому за злидні, хоч вони, нібито існують не з твоєї вини. Пишатися перемогою, яку здобули твої товариші. І знати, що кладучи свій камінь, ти допомагаєш будувати світ” [11, с. 41]. За таким філософським принципом соціальної відповідальності мають жити не лише кожен власник бізнесу, а й взагалі – кожна людина і громадянин.

Список використаних джерел

1. Михайлова А. Р. Эволюция концепции корпоративной социальной ответственности / А. Р. Михайлова // Известия МГТУ «МАМИ». – 2013. – № 1(15). – Т. 5 Социально-экономические науки. – С. 131-135.
2. Бойцова В. А. Социальная ответственность бизнеса: обязанность или необходимость? [Електронний ресурс] / В. А. Бойцова // Концепт. – 2015. – № 14. – Режим доступу: <http://e-koncept.ru/2015/75203.htm>.
3. Ирнazarов Р. И. Социальная ответственность: к вопросу о возникновении / Р. И. Ирнazarов, М. Х. Юсупова // Вестник Башкирского университета. – 2011. – Т. 16 Философия, социология, культурология и политология. – № 1. – С. 176-180.
4. 25 цитат відомих людей про багатство і бідність [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://bizua.org/554/25-citat-vidomix-lyudej-pro-bagatstvo-i-bidnist>.
5. Офіційний сайт Всеукраїнської громадської організації «Жива планета» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zhiva-planeta.org.ua/diyalnist/staluy-rozvtok.html>.
6. Коментар до Конституції України. – К.: Інститут законодавства Верховної Ради України, 1996. – 376 с.
7. Конституции зарубежных государств: учеб. пособие / В. В. Маклаков. – 3-е изд., перераб. и доп. – М.: БЕК, 2001. – 592 с.
8. Теорія держави і права: підруч. для студ. юрид. вищ. навч. закл. / О.В. Петришин, С. П. Погребняк, В. С. Смородинський та ін.; за ред. О. В. Петришина. – Х.: Право, 2014. – 368 с.
9. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням правління Пенсійного фонду [Електронний ресурс]: Конституційний Суд; Рішення від 25.01.2012 № 3-рп/2012. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v003p710-12/paran54#n54>.
10. Йонас Г. Принцип відповідальності. У пошуках етики для технологічної цивілізації / Г. Йонас; Пер. з нім. А. Єрмоленко – К.: Лібра, 2001. – 400 с.
11. Сент-Екзюпері А. Планета людей. / Сент-Екзюпері А. Планета людей. Военный летчик. Письмо заложнику. – Пер. с франц. – М.: «Художественная литература», 1977. – 366 с.

Список використаних джерел у транслітерації / References

1. Mihaylova A. R. Evolyutsiya kontseptsii korporativnoy sotsialnoy otvetstvennosti / Mihaylova A. R. // Izvestiya MGTU «МАМИ». – 2013. – 1(15). – Т. 5 Sotsialno-ekonomicheskie nauki. – S. 131-135.

2. Boytsova V. A. Sotsialnaya otvetstvennost biznesa: obyazannost ili neobhodimost? [Elektronniy resurs] / Boytsova V A. // Kontsept. – 2015. – №14. – Rezhim dostupu: <http://e-koncept.ru/2015/75203.htm>.
3. Irnazarov R. I., Yusupova M. H. Sotsialnaya otvetstvennost: k voprosu o vizniknovenii / Irnazarov R. I., Yusupova M. H. // Vestnik Bashkirskogo universiteta. – 2011. – T. 16 Filosofiya, sotsiologiya, kulturologiya i politologiya. – 1. – S. 176-180.
4. 25 tsytat vidomykh liudei pro bahatstvo i bidnist [Elektronniy resurs]. – Rezhym dostupu: <http://bizua.org/554/25-citat-vidomix-lyudej-pro-bagatstvo-i-bidnist>.
5. Ofitsiyni sait Vseukrainskoi hromadskoi orhanizatsii «Zhyva planeta» [Elektronniy resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.zhiva-planeta.org.ua/diyalnist/staluy-rozvtok.html>.
6. Komentar do Konstytutsii Ukrainy. – K.: Instytut zakonodavstva Verkhovnoi Rady Ukrainy, 1996. – 376 s.
7. Konstytutsii zarubezhnyih gosudarstv: ucheb. posobie / sost. V. V. Maklakov. – 3-e izd., pererab. i dop. – M.: BEK, 2001. – 592 s.
8. Teoriia derzhavy i prava: pidruch. dlia stud. yuryd. vyshch. navch. zakl. / O.V. Petryshyn, S. P. Pohrebniak, V. S. Smorodynskiy ta in.; za red. O. V. Petryshyna. – X.: Pravo, 2014. – 368 s.
9. Rishennia Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy u spravi za konstytutsiinym podanniam pravlinnia Pensiinoho fondu [Elektronniy resurs]: Konstytutsiyni Sud; Rishennia vid 25.01.2012 № 3-rp/2012. – Rezhym dostupu: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v003p710-12/paran54#n54>. – Nazva z ekranu.
10. Ionas H. Pryntsyp vidpovidalnosti. U poshukakh etyky dlia tekhnolohichnoi tsyvilizatsii / H. Yonas; Per. z nim. A. Yermolenko – K.: Libra, 2001. – 400 s.
11. Sent-Ekzyuperi A. Planeta lyudey. / Sent-Ekzyuperi A. Planeta lyudey. Voennyiy letchik. Pismo zalozhniku. – Per. s frants. – M.: «Hudozhestvennaya literatura», 1977. – 366 s.

**ANNOTATION
CONSTITUTIONAL BASIS OF CORPORATE
SOCIAL RESPONSIBILITY IN UKRAINE**

KOVALYOV Dmytro,
*Lecturer of the Department of Law,
Vinnytsia National Agrarian University
(Vinnytsia)*

The article discusses the origin and essence of the concept of corporate social responsibility, the relationship of corporate social responsibility practices with the principles of the social state, enshrined in article 1 of the Constitution of Ukraine, constitutional and legal bases of the state social policy and the principles of corporate social responsibility as a voluntary, conscious business initiative. Based on the analysis of constitutional legal norms the conclusion that Ukrainian legislation establishes a European model of corporate social responsibility, where the state directs business to the manifestation of social initiatives and where the statutory compulsory social insurance, pension provision, environmental protection enterprises, tax benefits and incentives to support environmental protection is made. The state through taxation should implement

social programs and encourage corporate social responsibility of Ukrainian business. In the twenty-first century corporate social responsibility should be a prerequisite for the implementation of the concept of "sustainable development" of the mankind.

Key words: social responsibility, corporate social responsibility, business, social state, Constitution, constitutional law, the concept of "sustainable development".

Lit. 11.

АННОТАЦИЯ КОНСТИТУЦИОННЫЕ ОСНОВЫ КОРПОРАТИВНОЙ СОЦИАЛЬНОЙ ОТВЕТСТВЕННОСТИ В УКРАИНЕ

КОВАЛЁВ Дмитрий Владимирович,
ассистент кафедры права,
Винницкий национальный аграрный университет
(г. Винница)

В статье рассматривается происхождение и сущность понятия корпоративной социальной ответственности бизнеса, взаимосвязь практики корпоративной социальной ответственности с принципами социального государства, провозглашенного статьей 1 Конституции Украины, конституционно-правовые основы государственной социальной политики и принципы корпоративной социальной ответственности как добровольной сознательной инициативы бизнеса. На основе анализа конституционно-правовых норм сделан вывод, что украинское законодательство закрепляет европейскую модель корпоративной социальной ответственности, где именно государство ориентирует бизнес на проявление социальных инициатив и где законодательно установлены обязательное социальное страхование, пенсионное обеспечение, природоохранительная деятельность предприятий, налоговые льготы и поощрения для поддержки защиты окружающей среды. Государство за счет налогов должно реализовывать социальные программы и поощрять меры корпоративной социальной ответственности украинского бизнеса. В XXI ст. корпоративная социальная ответственность должна стать необходимым условием реализации концепции "устойчивого развития" всего человечества.

Ключевые слова: социальная ответственность человека, корпоративная социальная ответственность, бизнес, социальная государство, Конституция Украины, конституционно-правовые нормы, концепция "устойчивого развития".

Лит. 11.

Інформація про автора

КОВАЛЬОВ Дмитро Володимирович – асистент кафедри права, Вінницький національний аграрний університет (21008, м. Вінниця, вул. Сонячна, 3, e-mail: dwk@gmail.com).

KOVALYOV Dmytro – Lecturer of the Department of Law, Vinnytsia National Agrarian University (21008, Vinnytsia, Soniachna str., 3, e-mail: dwk@gmail.com).

КОВАЛЁВ Дмитрий Владимирович – ассистент кафедры права, Винницкий национальный аграрный университет (21008, г. Винница, ул. Солнечная, 3, e-mail: dwk@gmail.com).

